

Da ima vse pravoslavno slovanstvo svoj tip, je pač vsakemu jasno. Smemo torej v obče trditi, da je po vsem svojem razvitji in značaji slovanstvo poseben kulturni tip, ki sicer nima še popolnega kulturnega jedinstva, ki pa kaže da je to jedinstvo mogoče in da se uveti zanj veselo množé z našim probujenjem in jačanjem — brez vseh strahov, ki si jih zlobno izmišljujejo sovražniki, ker imajo slabo — vest.

Duhovniki slovenski pisatelji.

O proslavi književne petdesetletnice Davorina Trstenjaka.

Spisal **Andrej Fekonja**.

Slavjanski vladika prevzvišeni Josip Juraj Strossmayer pravi v svojem pismu do ljubljanskih bogoslovcev dné 18. feb. 1885. l. med ostalim: »Meni su braća Slovenci vele mili, a navlastito neumorni svećenici Slovenije, koji s ponosom mogu gledati na svoj rad; jer samo njihovim trudom je slovenski puk probudjen i prosvjetljen.« — Pač lepa, dotičnike jako časteča svedočba od strani najslavnejšega sedaj živečega cerkvenega poglavarja Slavjana.

No, zaslužnega delovanja v slovenskem ljudstvu našim duhovnikom tudi pri nas nikdo ne zanékuje; temveč splošno se priznava znamenitost duhovščine slovenske v národnem oziru. Mislim torej, da mi se ne bode zamerjalo, ako v naslednjih vrsticah nekoliko izpregovorim o posebni stroki duhovskega poslovanja: o duhovnikih kot slovenskih pisateljih*). Čast vsem pravim domoljubom slovenskim, katerega koli stanja in zvanja, od najstarejših pa do najnovjših časov! Živeli vsi pošteni delavci na književnem polji našem: pesniškem, pripovednem, naučnem, znanstvenem! Slava vsem buditeljem in prosvetiteljem, kateri so se trudili in se trudijo, da bi po možnosti ter kakor si bodi koristili našemu národu!

Govoreč posebej o duhovnikih slovenskih pisateljih pak hočemo najprej kratko pregledati a) njih raznovrstno delavnost na tem polji; zatem preiskati b) temu njihovemu poslu nekatere glavne razloge; a napósled še povedati c) nekaj za nadaljno književno delo njihovo. — Ker so si naši duhovniki za slovensko književnost in ž njo za prosveto národno pridobili res mnogo zaslug, zato je gotovo vredno in dostojno, da se tudi tega primerno spominjamo; in to zlasti še letos, o književni petdesetletnici staroste

*) Non »Cicero pro domo sua«, sed facta loquuntur!

slovenskih pisateljev, duhovnika Davorina Trstenjaka. Razven tega bi stvar morebiti za katerega našinca utegnila biti tudi kako poučna, zanimiva in — vspodbudna, kar bi pač temu sestavku še bil nekak poseben namen.

Književna delavnost.

Slovenci opazujemo v književnosti svoji neko označevalno posebnost, tó namreč, da je velika večina naših pisateljev stanú duhovskega, vsaj v prejšnji dōbi takó. Znāno je sicer, da so od začetka slovenske pismenosti: od sredine XVI. veka pa do novejših časov: tja do konca minulega XVIII. veka, naše književno polje obdelovali malone sami duhovniki; vendar, ozrimo se nekoliko le v književno povestnico svojo, da vidimo, kaj nas ista v tem uči posamezno o delovanji slovenskih duhovnikov.

Že prva slovenska in vseslavjanska pisatelja, ss. Ciril in Metod, bila sta duhovnika, ki sta bogoslužne in svetopisemske pa še druge cerkvene knjige preložila na naš čestiti jezik staroslovenski pred tisoč in toliko leti. — No, pa kdo so bili utemeljitelji uprav novoslovenske književnosti? Duhovniki: Trubar, Dalmatin in njiju vrstniki v 2. polovici XVI. veka, podavši nam v sedanji govorici zlasti sveto pismo, razne katekizme in molitvenike, pa takozvane postile ali evangelijske pridige in duhovne pesmi (od l. 1550. do 1584.). A kdo je započeto slovstveno delo nadaljeval v XVII. stoletji? Duhovniki: škof Chrön z evangelijsko knjigo (l. 1612.), kanonik M. Kastelec z nabožnimi spisi (l. 1678.—88.) in kapucin o. Janez Krstnik od S. Križa s cerkvenimi govori (l. 1691.—1707.). In kdo so bili téh nasledniki za isti posel v XVIII. veku? Zopet duhovniki, in tu v toliki večini, da med več nego polstotino slovenskih pisalcev v tém stoletji nahajamo le kakih deset neduhovnikov.

Znamenitejši so: Kapucin o. Hipolit, izdal svoj slovar (l. 1711.) in slovnico Bohoričovo v drugem natisku (l. 1715.); kapucin o. Rogerij pridige (l. 1731., — 43.); jezuit Basar tudi pridige (l. 1734.); župnik Paglavc nabožno-ascetične spise (l. 1745.—50.); avgustinec o. Marko Pohlin knjige nabožno-verske, svetopisemske, pripovedne, zabavne in poučne (l. 1765.—98.); župniki Gorjup evangelijske nauke (l. 1770.), Hasl sveti post (l. 1770.) in Rupnik trpljenje Kristovo (l. 1773.); jezuit Gutsman duhovne nauke, slovnico in slovar (l. 1770.—89.); farar Küzmič Stevan novi zakon (l. 1771.) in plebanuš Küzmič Mikloš razne cerkveno-nabožne spise (okoli l. 1780.) v ogr.-slov. narečji; župnik-kanonik Japelj pridige (l. 1794.), a posebno Sv. pismo (l. 1784. — 1804.) s tovariši sotrudniki; beneficijat Breznik večno pratiko (l. 1789.); pa župniki: Zagajšek (Zelenko) slovnico (l. 1791.), Goličnik čebelarstvo (l. 1792.) in Reja krščanski nauk (l. 1891.); ter

duhovnik Vodnik o prehodu prejšnjega v sedanji vek (l. 1795.—1818.) spise o raznih strokah književnosti.

Naravski so se ti in drugi duhovniki pisalci bavili največ s tvarino bogoslovno, Pa vendar so poleg té pisali tudi o nekaterih drugih stvaréh, zlasti o jezikoslovji, kakor je ravno vmes omenjano. A ko se je v Slovencih posebno začetkom našega stoletja začela vsestranski obdelovati prava književnost svetska — kdo je bil tedaj med prvimi njé gojitelji? No, zopet duhovniki. Ne govoreč tu obširneje o novih slovníčarjih in slovarjepisih, kakor so duhovniki bili: ravnatelj Vodnik (pismenost l. 1811., slovar rkp.), kapelan Dajnko (slovnico l. 1824.), profesor Metelko (slovnico l. 1825.), bogoslovec Murko (slovnico l. 1832., slovar l. 1833.), župnik Jarnik (etimologikon l. 1832.), župnik Potočnik (gramatiko l. 1849.) . . . pogledjmo le površno v raznovrstne predmete tedanje in še nekoliko sedanje književnosti svoje.

Kdo je zlagal prvi naše umetne pesmi necerkvene vsebine? Duhovniki: Vodnik (l. 1806., 1809.), Stanič (l. 1882.), Modrinjak (pr. l. 1827.), Jarnik (do l. 1844.); a kdo nam je prav za prav ustvaril in najobilneje hranil pesemsko Krajnsko Čbelico? Duhovnik dr. Zupan (l. 1830.—33.). Kdo je pisal prvi boljše povesti za slovensko mladino in preprosto ljudstvo? Duhovniki: poznejši škof Ravnikar (l. 1815.), kapelan Jarnik (l. 1814.), kapelan Dajnko (l. 1824.) spirituval Slomšek z bogoslovci (do l. 1832), župnik Ciglar (l. 1836., 1839.). Kdo je sestavljal prve knjige za naše ljudske šole? Duhovniki: Vodnik (l. 1811.), Ravnikar (l. 1816.), Metelko (l. 1830.—46.), Potočnik (l. 1847.—57.), pa škof Slomšek (l. 1853.). Kdo je zasnoval prve slovenske novine? Duhovnik Vodnik (že l. 1797.—1800.). Kdo nam je podal prve knjige gospodarstvene, prirodoznanske, obrtstvene, v našem jeziku? Duhovniki: župnik Ješenak o poljedelstvu (l. 1821.), župnik Pirc o vrtnarstvu (l. 1830.—34.), Jarnik o sadjarstvu (l. 1817.), razven že imenovanega Goličnika še Danjko o bčelarstvu (l. 1831.), pozneje župnik Zalokar ob umnem kmetovanji in gospodarstvu (l. 1854.), pa župnik Vrtovec obširno o »vinoreji« (l. 1844.) in »kmetijski kemiji« (l. 1847.) pa nekaj o zvezdoslovji (v »Novicah« l. 1847.), a benediktinec prof. o. Robida o »naravoslovji ali fiziki« (l. 1849.), pa o »zdravem telesu« (l. 1846.), »domaćem zdravniku« (l. 1854.) in »domaćem živinozdravstvu« (l. 1856.).

Kdo nam je prvi pisal zgodovino našo in občno? Duhovniki: župnik Krempelj štajersko (l. 1845.), župnik Hicingar splošne zgodbe cerkvene in svetne (l. 1849., 1852.), »občno povestnico« pa župnik Vrtovec in prošt Vernè (l. 1853.—63.). Kdo nam je začel prvi znanstveno preiskavati in naučno tolmačiti slovenske starožitnosti? Duhovnik, profesor in potem župnik Dav. Trstenjak (v »Novicah« od l. 1853. sèm, pa v »Glas-

niku«, »Letopisih Matice Slov.« idr.). Kdo je največji jezikoslovec naš? Poleg Miklosicha duhovnik Or. Caf (do l. 1874.). Kdo je spisal prvo latinsko slovnico slovenski? Franciškan prof. o. L. Hrovat (l. 1874.). Kdo nam je podal književno zgodovino našo v najtočnejšem pregledu? Duhovnik prof. J. Marn (»Jezičnik« l. 1883.—87.). Kdo je poslovenil največ in najlepših povestij, novel in romanov iz drugih slavjanskih jezikov, češkega, poljskega, ruskega? Duhovnik Lav. Gorenjec-Podgoričan (l. 1864.—86.). Kdo nam je ustanovil književno družbo sv. Mohorja? Glavno pač škof Slomšek (l. 1851.). Kdo ima za národno stvar med našim ljudstvom izvenrednih zaslug kot novinar? Duhovnika profesorja Einspieler (zlasti po listu »Miru«), in dr. Gregorčec (po »Slov. Gospodarji«). Kdo je priobčeval najnavdušenejše rodoljubne članke v »Slov. Narodu«? Duhovnik Raić Božidar. Kdo je v Slovencih najuzajemnejši Vse Slavjan književni? Duhovnik Matija Majar.

Pa, kdo bode našteval vse té pojedinosti! Tó nam tukaj ni možno, a niti potrebno ni; saj, kdor se zanima o slovenski književnosti, njemu so znani njé obdelovalci i svetovni i duhovni. I dandanes imamo Slovenci med umnimi delavci na našem polji književnem razmerno dokaj lepo število duhovnikov, sejočih raznovrstno zdravo seme v brazde rojstne njive slovenske knjige ter istotako vojujočih z »uma svetlim mečem«, s peresom v roki za pravično in sveto našo stvar, a to ne baš najzadnjih in ne najslabših. In kar pravi jeden prvih pesnikov slovenskih, istotako duhovnik, S. Gregorčič, v tém obziru o samostanih, velja pač tudi v obče za marsikatero hišo svetških duhovnikov naših: »Premnogi nam notri živé učenjaki, premnogi nam notri živé narodnjaki«.

Odkod neki vse to?

Razlogi književnemu pôslu.

Istina je, da so početki literature v vsakem národu več ali menj značaja cerkveno-verskega, zasnovani in pospešavani najbolj po cerkvenih služabnikih ali duhovnikih. Vendar pri nas Slovencih je to le pojav, kakeršnega po drugod ne nahajamo, zlasti pri Neslavjanih ne. Zato pa bi gotovo bilo zanimivo, da se zna, kaj je pravo za pravo temu pri nas posebej vzrok in povod. Preiščimo torej nekatere glavne razloge književnemu delovanju duhovnikov slovenskih.

Kakor znano, bili so v srednjem veku v obče duhovniki malone-jedini naobraženi, ki so znali čitati in pisati; a to je trajalo še nadalje tudi v novi vek vsaj kaki dve stoletji takó. In akoprav so sčasoma začeli knjigo in védo gojiti tudi svetovnjaki, naščini vendar

✗ od té strani ni bilo nikakšne koristi ; kajti pod izključno nemško vlado v Slovencih národnemu življu ni bilo mesta nè v šoli nè v uradu in sploh nè v javnem prometu. V književnosti je izprva vladala latinščina, kakor povsod, pozneje pak je prodrla nemščina kakor v službovnikih tako i v naučnih strokah. Domači jezik je nahajal pri nas zunaj kmetske kočje jedino zavetje le še v hiši božji, v cerkvi ; a tedaj je bil pač najbližji povod uprav duhovnikom, da so poleg ustnega pouka še prijeli za peró ter so ljudstvu svojemu podali tudi njegovo besedo pisano.

Pri tem so duhovniki v tedanjih časih bili pri nas tudi jedini sposobni pisati slovenski. Res, v šoli se pravilnega jezika v oni prvi dóbi niso učili, a znali so ga vsaj kakor tako govoriti od dóma ; in dasi v studijah svojemu národu pač precèj odtujeni, vendar so pozneje v službovnem življenji bivali največ le zopet sredi národa samega, ž njim izravno vedno občevali ter tako zmerom bili napotovani na materinščino. A tega pri drugih stanovih ni bilo. Uradniki in ostali službeniki vladni so bili zvečine tujci, slovenščine nezmožni ; pa tudi isti domači rojaki, ker so, itak že vzgojeni v povse tujem duhu, živeli ✗ še navadno po mestih in torej s slovenskim občinstvom niso bili toliko v neposredni dotiki, niso imeli take dobre prilike, da bi se bili pečali s slovenskim pisekom. A zato v istini tako majhno število svetških pisateljev naših v dóbi národnega mrtvila.

Duhovniki naši pa so nadalje bili tudi primorani, da po slovensko pišejo. Saj božjo besedo so ljudstvu v cerkvi oznanjevali v tém jeziku ; no za táko ustno poučavanje v pridigah in krščanskih naukah pa je gotovo bilo živo treba pripomočkov pisanih. Dokaz temu so nam nekateri dasi jako majhni ostanki še iz dóbe naše predknjiževne, kakor so znane navadne molitve, očitne izpovedi in homilije ali načrti propovedni. In tako so nastale pri nas tudi najstarejše zbirke raznih cerkvenih govorov za nedelje in praznike v letu, o katerih pisalci večkrat sami naravnost pripomenjajo, da so jih spisali in na svetlo dali za svojo porabo pa tudi v pomoč duhovnim tovarišem svojim ter neredko uprav po drugih na to nagovorjeni in prošeni za to. Dà, takih primerov še imamo i dandenašnji ter nam tudi svoja izkušnja do dobrega zasvedočuje potrebo takšnih knjig in spisov.

(Konec prihodnjič.)

hrane. Umni vrtnik sploh gleda na to, da je prst v róznici rahla; plevel pridno trebi in površje prsti osnaži od mahov in zelenih alg, ki se rade naselijo pod rastlino ter branijo izhlapevanju vode. Da ne bomo rastline postavili na temán kraj, ako je bila vajena velike svetlobe, umevno je samó ob sebi. Cvetke iz toplih krajev gojimo v zakurjenih prostorih; kjer treba, skrbimo jim za dovolj vlažen zrak in obilno mokrote. V obče moramo z gojencem postopati tako umno in oprezno, kakor sploh z jetnikom, ki vzdihuje po prostosti. Kadar se premalo brigamo zánj ali kadar mu sploh ne moremo pôdati ugodnih pogojev za njegov obstanek, tedaj smo mu samí zasadili bolezen v hirajoče truplo. In takim bolnim cvetkam je jako težko pomagati! Malokdaj najde njihov prijatelj prave vzroke, še menj pa pravo zdravilo bolnemu ljubljencu. Da se obvarujemo nezgod v odgoji rastlín, pazimo torej takoj v začetku nánje in jim ohranimo vse, kar bi moglo sovražno poseči med njihovo življenje. V rastlinskih boleznih si iščemo in najdemo izkušenj, kako postopati z rastlino za njenih zdravih dnij. Ako je tedaj nismo zanemarili, ne izostane nam vspeh. Cvetke nam bodo s svojo bujno rastjo, s svojim cvetom in duhom rodile óno veselje, ki ga občuti vsak, kdor je pazno motril njihov razvoj in z ljubeznijo se pečal ž njimi; botanika nam bode potem res »scientia amabilis« v pravem pomenu besede!

Duhovniki slovenski pisatelji.

O proslavi književne petdesetletnice Davorina Trstenjaka.

Spisal Andrej Fekonja.

(Konec.)

No, razven tega je pri naših duhovnikih odločno vplival na slovensko pisateljevanje sam činitelj verozakonski. Po spisih in knjigah slovenskih hoteli so oni slovensko ljudstvo tem bolj vnemati za vero in cerkev. Prav očividno je to pri prvih slovenskih pisateljih za takozvane reformacije, kakor tudi v naslednji dóbi reakcije. Obema strankama, i protestantski i katoliški, rabil je slovenski jezik kot glavni pomoček baš v namene verozakonske, kakor to dotičniki sami razločno in brez ovinkov izpovedajo. A da so se s takim poslom bavili posebno duhovniki, to je itak naravski; pa je torej lahko umevno, zakaj je tedaj pri nas bilo toliko pisalcev duhovenskih. In v tem imamo ob jednom tudi jašen tolmač, kakó da

je naša književnost v prvi dōbi malone vsa cerkvene barve ter se šele v poznejših časih razpravljajo v nji bolj in bolj tudi stvari svetske.

Jeden nadaljnih razlogov književnemu poslovanju duhovenskemu v Slovencih je pač tudi naših duhovnikov zasebnost in osamelost. Slovenski, kakor katoliški duhovnik sploh, brez obitelji in torej brez zabav družinskih, mora iskati drugih priličnih poslov za razvedrávanje, med katerimi je pri domačnosti njegovi, posebno na malih selih in v oddaljenih krajih, izvestno v prvi vrsti čitivo. V tem ko imajo drugi ljudje zlasti po mestih mnogovrstna opravila in vsakojake veselice v raznih krogih zasebnih in društvenih, domačih in javnih: ostaje duhovniku z ozirom na njegov stan čisto jedina družba — knjige. Torej pa je zopet umevno, da si ták človek, kakor se pravi »čas krati«, kakor pač vé in zna; a povse naravski je, da se pečá z enakim delom duševnim, ki mu je najbolj pri rokah, in tó je razven glasbila in čopiča uprav pero. Da je temu večkrat res tákó, očutil je brez dvojbe pač že marsikater sam v takih okolnostih bivajoč. No, tákó, pa ima torej duhovenski celibat za nas vsaj relativno svojo ulogo tudi v oziru posvetnem.

A napósled je za našo stvar znamenit razlog izvestno tudi pri duhovnikih ljubezen domovinska, katera je nam Slovencem ustvarila toliko duhovenskih knjižnikov. Ljubezen do bližnjika, raztezajoča se splošno dakakor na vse ljudi, kaže vendar vsakemu človeku že po naravi skrb za njegove najbližnje, t. j. za ljudi istega plemena in jezika. A tá, tudi po kristjanskem načelu tako urejena ljubezen sili še posebej glavne propovedalce svoje, duhovnike, na delo v prvi vrsti za národ svoj. In vesten duhovnik tó svojo nalogo izvršuje vsestranski, na raznovrstne načine, z različnimi poštenimi pomočki, — učna glava torej tudi s peresom, iz ljubezni k dómu in rôdu. Prvi naši pisatelji res da niso bili vsi takšni rodoljubi, kakeršni so knjižniki slovenski dandanes; kajti v oni dōbi se še pač nikdo pri nas národnosti svoje ni zavedal tákó, kakor se je mi zavedamo v sedanjih časih. Ali, vsaj óni duhovniki, kateri so za naše ljudstvo pisali knjige, gotovo niso bili toliki protivniki národa slovenskega, kakor pa so bili v drugih stanovih z jako redkimi izjemami sinovi sicer slovenskega pokolenja, a zvečine raznárojeni, neprijatelji, dà, sovražniki svoje krvi. V naših dneh je tó seveda drugače. Sedaj delujejo za národ in národnost našo z dobro samozavestjo in z določenim namenom kolikor toliko vsi stanovi, v večjem ali manjšem broji členov svojih. A gotovo so posebej duhovniki slovenski dandanes pisatelji uprav iz ljubavi domorodne.

Nadaljno delo književno.

Duhovniki slovenski zavzemajo v naših dneh kar se dostaje národne stvari pri nas pač takó važno mesto, da mu ni skoro jednakega. Národ naš živí zvečine po vaséh, kjer je razven šolskega učitelja mnogokrat duhovnik jedini človek izučen; koliko prilike torej slovenskemu duhovniku, da deluje sam za prosveto in srečo našega národa. Saj »dolžán ni samó, kar velewa mu stán; kar more, tó mož je storiti dolžán!« Nam je tu govor posebej o delovanji književnem, o čemer še torej besedico za našo stvar.

Poljski pisatelj Ferd. Trętowski pravi: »Vsak učitelj šolski se mora truditi, da izdá osnovno delo, tičoče se priljubljenega mu predmeta. To mu pomnožuje veljavo pri mladeži, tovariših, poglavarstvu in občinstvu; pa to mu je tudi dolžnost zaradi samega sebe. Izdano delo bode najlepši dokaz njegove učenosti, marljivosti in zmožnosti ter znanja svoje stvari. To je najpopolnejši patent doktorstva, pravo branilo proti zlobnemu obrekovanju, list varnosti v republiki učenega sveta! Je li mogoče, vse življenje svoje s kakim predmetom baviti se in ga razlagati, a ničesar o njem ne napisati? Takšna lenoba je smrten greh, kar se tiče samega sebe in kar se dostaje ónih, katerim bi naše delo bilo koristno!« — Té besede veljajo pač za učitelje v obče, torej gotovo tudi za duhovnike; dà, tém je književno delovanje še posebna krepost in dolžnost.

Uprav v tém zmislu je govoril nekje tudi naš slovenski pisatelj duhovnik Fr. Kosar že l. 1862. po priliki takole: »Kadar se začanja národ zavédati samega sebe, in kadar se tá samozavest razvija: tedaj se rodoljubi marljivo poprimejo raznih tvarin, obdelujejo jih skrbno v jeziku svojega ljudstva in v malo letih spravijo tega na visoko stopnjo popolnosti, kakor to vidimo pri čeških svojih bratih. Ali bi torej bilo prav, ko bi veronauk jedini, med vsemi predmeti gotovo najimenitnejši, za vsemi drugimi zaostajal tako, da bi n. pr. pri nas več let na verskem polji ne imeli brati ničesar drugega, nego molitvenike in druge nabožne knjižice? Ali bi bilo prav, ko bi od duhovskih uredov slovenski poslovni jezik ostal oddaljen in bi se le v cerkvi še govoril povse neolikano in surovo, dočim bi se že v šolah in uredih pisalo in govorilo gladko in pravilno slovenski? Zatorej je, čast. duhovni bratje! zadnji čas, da se z vso močjo in z vso resnostjo damo na slovensko književnost, da v duhovnih predmetih ne bomo slabši od vrlih domoljubov svetnega stanú, zatorej je zadnji čas, da krepko primemo za pero ter se vadimo spretno je voditi tudi v višjih strokah bogoslovnih, da tudi bolj omikanim ne bode manjkalo primerne dušne hrane.«

Vendar, to še ni vse. Sovražniki vere in národnosti našemu duhovništvu kaj radi očitajo »nevednost« in »mračnjáštvo«, s čimer mislijo le bogoslovne nauke brez znanostij svetovnih. No, res ne zadoščuje dandenašnji samó znanje svoje stroke, rekše cerkvene, temveč potrebna je okretnost vsaj kolikor toliko tudi v ostalih predmetih; saj mnogokrat more duhovnik svojim bogoslovnim vednostim in osveščbam pred svetom pridobiti veljavo šele z vsestranskim ali vsaj mnogovrstnim znanjem posvetnim. Treba je torej, da slovenski duhovniki občnim protivnikom našim kažejo dejanski, kakó je njihovo očitaje neosnovano. Duhovniki slovenski morajo s peresom delovati tudi v strokah, katere dandanes pri nas književno obdelujejo svetovnjaki. Inače je vsprejemni napredek nemogoč. Dakakor, da se tu zahteva nekoliko truda in požrtvornosti, kar se namreč tiče umstvene naobrazbe v duhu národnem. Kajti učilišča naša, gimnazijska in teologijska, národnemu duhu niso prijazna, a dokler se tá ne preustrojijo primerno našim národnim potrebam, dotlé se morajo slovenski duhovniki sami za sé pobriniti ter se sami učiti in izobraževati za uspešno delovanje književno v rečenem zmislu. Pa saj se morajo tako truditi v svojem poslu malone vsi pisatelji naši.

Razumeva se, da vsak in sledenj duhovnik ne mora in tudi ne more biti ravno pisatelj; kajti vsakdo pač nima zato potrebnega daru niti zadostnih pomočkov. No, ták more vendar in tudi mora o tem delovati vsaj posredno, z gmotno podporo. Kupujoč sam domače proizvode duševne, priporočujoč jih drugim in širèč iste med občinstvom, pospešuje tako tudi književnost sámó ter naobražuje ob enem i národ. Nič nam ne bo pomagalo, naj bi pisali na tisoči knjig, katere se bodo nalágale v knjižnicah in knjigarnah; vse to nam ne bode koristilo nič, ako znanje shranjeno v teh spisih ne bo prehajalo iz njih v národ. Národ mora torej vsprejemati nauke, katere mu podajajo njegovi učeni rojaki. No, v tem so pač slovenski duhovniki zvečine na svojem mestu pri društvu književnem, ki je res prava učilnica našemu ljudstvu, namreč pri »Družbi sv. Mohorja«. Tukaj so baš duhovniki naši národu vzgled v čitanji, v pismenosti: priljubljajoči mu pouk in omiko s tem, da si družbine knjige sami naročajo, da družbo goreče priporočajo faranom in da knjige izposojajo ljudstvu v berilo. Pa tudi o drugih knjigah in listih, namenjenih preprostemu národu, brigajo se naši duhovniki mnogo ter so jim vrli podporniki in pomaganci.

Ali drugače je to žal! pri zavodu za višjo književnost našo, pri »Matici Slovenski«, Imenik njenih članov nam kaže, da množine

duhovnikov pri tem književnem društvu — ni; zlasti jih jako malo nahajamo izmed službujočih na kmetih. Kaj je pravo za pravo temu vzrok, izvestno ne vem; vendar mislim, da bode kriv nedostatek prave urejene agitacije. — Kar se tiče leposlovnih in znastvenih listov naših, tó vsaj tí sami trdé, da imajo med naročniki tudi lepo število duhovnikov; a vsekakor bi bilo zanimivo, da nam je njih broj natančneje znan. Nego pisalec tega je sam prepričan o mnogih in mnogih naših duhovnikih, ki niso naročeni na nijeden slovenski časopis omenjene stroke, ne na »Zvon«, ne na »Slovana«, — pač pa dobodeš pri tem in ónem duhovniku slovenskem — »Alte und neue Welt«, »Ueber Land und Meer«, »Deutscher Hausschatz«. . . . Vem sicer, da se bode in kaj se bode temu ugovarjalo. Toda o takem razgovoru mi na tem mestu dalje ni mar; nego pravim le z znanimi »Mislimi«: »Če sosed ima krasen dom, mu tega ne zavidaj; jaz nekaj svetoval ti bom: jednakega si zidaj!«

Časi so sedaj v obče drugačni in drugačne so tudi okolnosti i pri nas. A, vse to nam je treba uvažavati, in po tem se moramo ravnati vsi, ako nečemo v denašnji napredni dóbi duševno zaostati ja telesno propasti kot — Slovenci! Zato pa je tudi duhovnikov naših sveta dolžnost, da ljubijo jezik svoj, da spoštujejo običaje in navade ljudstva svojega, da se zanimajo o spomeníkih domače povestnice, a posebno da se brigajo za književnost národa slovenskega. — —

V dóbi, kadar v Slovencih ni bilo toliko šol in toliko učenih ljudij, kolikor je obojih dandenašnji: tedaj so duhovniki malodane jedini našemu ljudstvu čitali in pisali knjige; oni so bili jedini národni učitelj. No, mnogo te naloge ostaje jim še pač tudi v naši dóbi; i sedaj se duhovniki naši v resnici zmatrajo kot buditelji in prosvetitelji národa slovenskega.

Kakor so torej nekdanji slovenski duhovniki naslednikom svojim lepi vzori v domači književnosti: uprav takó naj bodo ti svojih sprednikov pridni posnemovalci. »Vsakdo«, opominja naravnost duhovnike naše rodoljubni bl. sp. knezoškof A. M. Slomšek, »vsakdo, ki ima sposobnost pisateljsko, naj tá dar marljivo upotrebljuje v hudem bóji naših dni.«

Na delo tedaj, tovariši! pa srečo dobro v kolu národne književnosti! — No, ker zloga jači a nezloga tlači; zato delajmo le zložno in vzajemno. Domorodci svetovnjaki naj sedaj pomagajo nam, in duhovniki rodoljubi podpirajmo i nadalje njih. »A Bog pomози k našoj slozi!«

